

УДК 332.1

Білик В.В.,

к.е.н., доцент кафедри економіки та менеджменту,
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет», м. Черкаси

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті викладено порядок формування організаційно-економічного механізму стимулювання інфраструктурного розвитку регіону, визначено його основні елементи. Запропоновано пріоритетні напрями розвитку регіонів України в сучасних умовах господарювання, а також основні напрямки регіональної кооперації.

Ключові слова: регіон, інфраструктурний розвиток, організаційно-економічний механізм розвитку регіону.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ СТИМУЛИРОВАНИЯ ИНФРАСТРУКТУРНОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Билик В.В.

В статье изложен порядок формирования организационно-экономического механизма стимулирования инфраструктурного развития региона, определены его основные элементы. Предложены приоритетные направления развития регионов Украины в современных условиях хозяйствования, а также основные направления региональной кооперации.

Ключевые слова: регион, инфраструктурное развитие, организационно-экономический механизм развития региона.

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC PROMOTION MECHANISM OF REGIONAL INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT

Bilyk V.

The procedure of forming the organizational and economic mechanism for stimulating the regional infrastructural development and its main elements are described in the article. The main directions of Ukrainian regions development and trends of their cooperation are proposed.

Keywords: region, infrastructural development, organizational and economic regional development mechanism.

Постановка проблеми. Визначальною тенденцією двадцять першого століття є зростання ролі регіонів в забезпеченні сталого суспільного розвитку. Значна варіативність рівня та динаміки розвитку регіонів України обумовлює суттєві відмінності в рівні та якості життя населення, тому першочергової уваги потребує розв'язання завдання удосконалення наукових засад регіонального розвитку, що мають враховувати регіональні особливості та потенціал, загальні тенденції сучасності та дозволятимуть нівелювати регіональні відмінності й створити рівні умови розвитку для всіх регіонів країни.

Вирішення цього завдання неможливе без глибокого аналізу стану регіонів, формування механізмів, моделей та інструментів, що відображають специфіку територій та забезпечують їхній розвиток у контексті системної модернізації економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий внесок у вирішення багатоаспектних проблем регіонального розвитку зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: З. С. Варналій, О. Г. Гранберг, М. І. Долішній, Т. М. Качала, І. О. Мінаков, С. А. Мохначов, О. Ф. Новікова, О. С. Пчелінцев, Дж. Фрідман, Л. Г. Червова, Л. Г. Чернюк, М. Г. Чумаченко та ін.

Віддаючи належне теоретичній та практичній цінності наукових досліджень, слід зазначити, що потребують подальшої систематизації та удосконалення наукові підходи до формування ефективних механізмів та інструментів регіонального, зокрема інфраструктурного розвитку, особливо з огляду на сучасні умови господарювання.

Метою статті є встановлення пріоритетів регіонального розвитку, визначення сутності організаційно-економічного механізму стимулювання інфраструктурного розвитку регіону та виокремлення його основних елементів.

Основні результати дослідження. В сучасних умовах господарювання одним з пріоритетних напрямів регіонального розвитку повинні бути: формування інфраструктурних мереж (виробничо-господарських, соціальних, культурних, інформаційних); регіональна інтеграція (кооперація в галузі освіти і НДДКР; співпраця при реалізації інфраструктурних проєктів; створення єдиних служб для моніторингу стану соціально-економічного розвитку регіональних господарств та територій; розвиток кластерів).

Механізм стимулювання регіонального інфраструктурного розвитку за своєю сутністю представляє спосіб трансформації господарських взаємовідносин суб'єктів у напрямі узгодження інтересів і вирішення суперечностей, що виникають між ними в процесі господарської діяльності. Структурний аспект даного механізму передбачає виділення таких блоків: визначення суб'єктами інтегральної мети, конкретизованої у вигляді «дерева цілей» за сферами і рівнями; реалізацію цілей відповідними методами та інструментами досягнення цілісного інфраструктурного впливу на господарський простір регіону; виявлення необхідних і достатніх джерел інвестиційних та бюджетних надходжень, які дозволяють досягти поставлених цілей і завдань; діагностику і моніторинг результатів просування до цілісного інфраструктурного обслуговування (рис. 1).

В якості суб'єктів механізму стимулювання регіонального інфраструктурного розвитку виступають регіональні органи влади, а також підприємства та організації, що взаємодіють заради надання та отримання послуг для забезпечення необхідних умов відтворення та життєдіяльності на території регіону. Суперечливість цього механізму зумовлена тим, що інфраструктура створює позитивні і негативні зовнішні ефекти одночасно. Наприклад, будівництво автомобільної магістралі в регіоні зменшує час доставки вантажів, пасажирів, прискорює економічні процеси, сприяє вирішенню соціальних проблем прилеглих територій, інтенсифікує міжрегіональні та територіальні зв'язки, стимулює розвиток сфери дозвілля (будівництво готелів, кемпінгів).

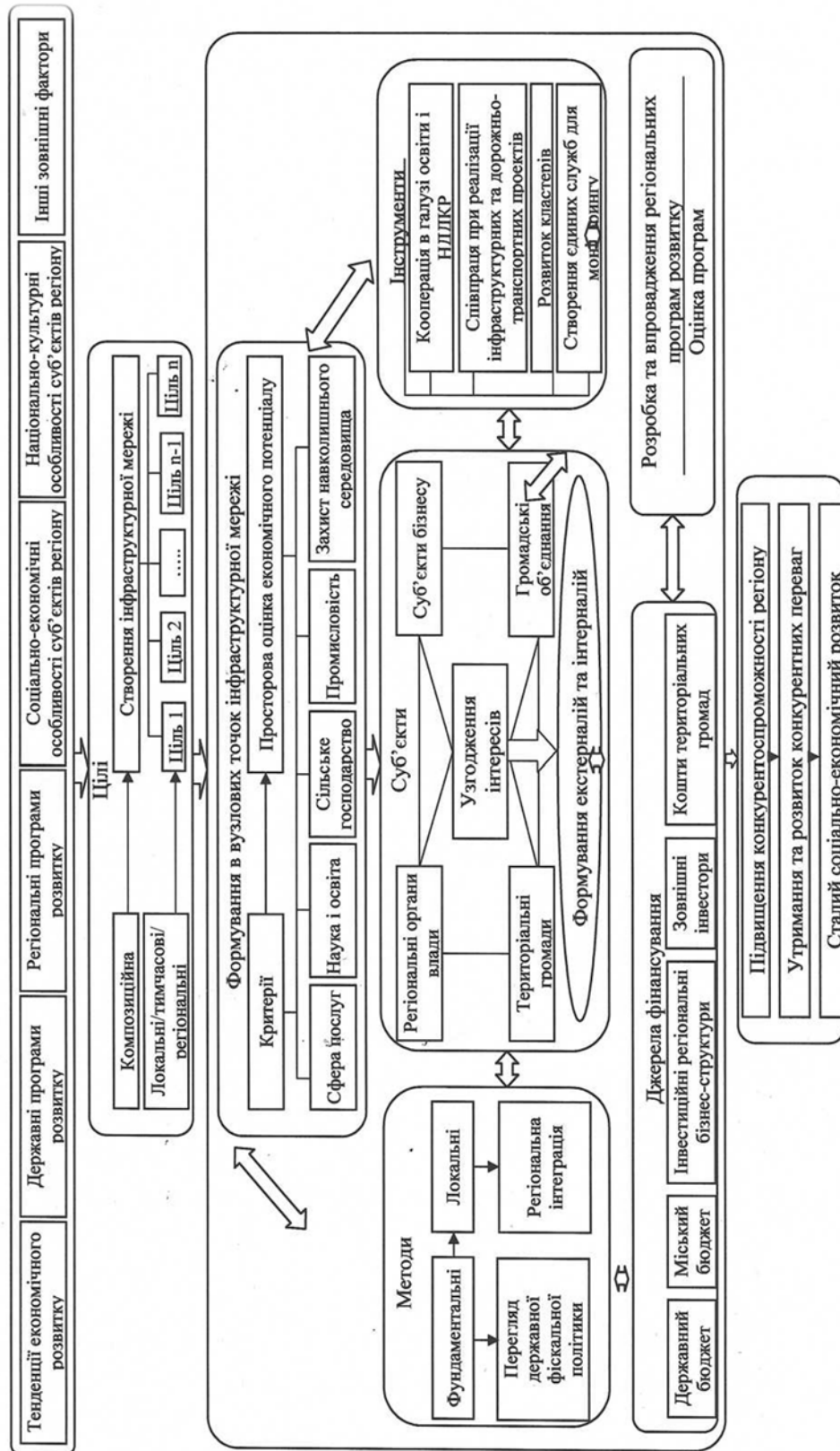

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм стимулювання інфраструктурного розвитку регіону*

*авторська розробка

Цілі механізму стимулювання розвитку інфраструктури регіону детермінуються низкою факторів, що утворюють своєрідний каркас, в якому основними виступають: об'єктивні тенденції економічного регіонального розвитку, програми розвитку країни, соціально-економічні, національно-культурні особливості суб'єктів регіону, а також зовнішні фактори. Таким чином, цілі з одного боку є результатом або композиційним ефектом, який виявляється сформованим вектором об'єктивних тенденцій зовнішнього середовища, а з іншого – визначальним чинником для інших елементів.

При цьому виділяють головну або композиційну мету та локальні, тимчасові і регіональні цілі [1]. Композиційна мета механізму стимулювання розвитку регіональної інфраструктури пов'язана зі створенням інфраструктурної мережі, що забезпечує оптимізацію зовнішніх ефектів взаємодії господарських суб'єктів в інтересах регіонального розвитку. Локальні цілі визначають напрямок розвитку інфраструктури на конкретних територіях і забезпечують підтримку композиційної мети.

В жодному з регіонів України внутрішні резерви підвищення конкурентоспроможності та стійкості економіки сьогодні повністю не реалізовані, хоча для цього в регіонах наявних необхідний ресурсний потенціал. Основною проблемою низької ефективності реалізації ресурсного (в т.ч. людського) потенціалу є відсутність ефективних комунікацій і, в першу чергу, нерозвиненість виробничої, транспортної та господарської інфраструктури.

Аналіз забезпеченості регіонів різними видами інфраструктури показує, що найістотніше впливають на міжрегіональну диференціацію темпів зростання валового регіонального продукту відмінності в забезпеченості транспортною інфраструктурою. Основні дисбаланси між розвитком регіонів та транспортної інфраструктури полягають у наступному: намітилося відставання темпів розвитку транспортної та енергетичної інфраструктури в найбільших міських агломераціях від темпів зростання самих агломерацій; недостатній розвиток мережі морських портів, здатних забезпечити повноцінну інтеграцію вітчизняної економіки у світову; практична відсутність в регіонах великих аеропортів-хабів, нерозвиненість мережі регіональних аеропортів та міжрегіональних зв'язків; недостатня пропускна здатність і невисока якість автомобільних доріг, відсутність автодорожніх об'їздів великих міст – регіональних центрів, нерозвиненість системи сучасних високошвидкісних видів транспорту; відсутність сучасних прикордонних переходів, що забезпечують повноцінну економічне взаємодія прикордонних територій з країнами ЄС.

Очевидно, що наявний в регіоні виробничий та економічний потенціал може бути ефективно використаний за умови розвитку сучасної системи комунікацій і, в першу чергу, виробничої та господарської інфраструктури. Для побудови інфраструктурної мережі необхідно визначити її вузлові точки чи вершини мережі, а критеріями для їх ідентифікації можуть бути використані результати просторової оцінки економічного потенціалу. Інфраструктурна мережа регіону повинна ґрунтуватися на розвитку таких сфер діяльності, як наука, освіта, сфера послуг, сільське господарство, промисловість, енергопостачання, захист навколишнього середовища, що дозволить забезпечити високу ефективність реалізації регіонального економічного потенціалу.

У міжнародній практиці випробувані десятки методів для вирішення економічних проблем окремих регіонів [1;2;4;7;10]. Виходячи з наявного досвіду, всі існуючі методи можна поділити на фундаментальні, що призводять до зміни системи, і локальні, які побудовані на

використанні інструментів та механізмів функціонування окремих структур соціально-економічної системи (не змінюють регіональні системи). До фундаментальних методів відносять: зміну адміністративно-територіального розподілу, радикальний перегляд фіскальної політики держави тощо. До локальних методів відносять: регіональну політику, регіональний маркетинг-менеджмент, кластерну або промислову політику [3]. Вважається, що використання методів цих груп по різному впливають на динаміку регіонального розвитку, хоча всі вони, в кінцевому рахунку, мають за мету підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону. Однак, методи першої групи напряму впливають на конкурентні переваги регіону (податкові та митні пільги, вартість робочої сили, рівень амортизації виробничих об'єктів). Що ж стосується методів другої групи, то їх прийнято відносити до «м'яких» і вони включають такі напрямки, як будівництво об'єктів соціальної інфраструктури, формування іміджу регіону тощо. У дослідників немає єдності щодо того, якій групі методів слід віддавати перевагу: одні віддають перевагу фундаментальним, які здатні суттєво вплинути на соціально-економічний розвиток регіону, а інші – навпаки, вважають такі методи неефективними в силу того, що вони не вирішують регіональні проблеми.

На наш погляд, тут слід застосувати дуалістичний підхід та визначити регіональну інтеграцію актуальним шляхом розвитку регіонів. Внутрішньо- та зовнішньо регіональна інтеграція, за наявності суттєвих соціально-економічних диспропорцій, передбачає не лише взаємодоповнення, а й об'єднання загальних ресурсів з метою підвищення загальної конкурентоспроможності регіону.

Доцільно запропонувати наступні основні напрямки регіональної кооперації: кооперація в галузі освіти і НДДКР; співпраця при реалізації інфраструктурних та дорожньо-транспортних проектів; створення єдиних служб для моніторингу стану соціально-економічного розвитку регіональних господарств та територій; розвиток кластерів.

При створенні кластерів може бути застосований один з підходів: класичний – формування кластерів ведеться знизу, за рахунок ініціативи товаровиробників (прикладом такої організації є кластери у багатьох західних країнах); модерністський – полягає в активній участі держави у формуванні кластерів (активно використовується в країнах, що розвиваються); змішаний – передбачає спільну участь держави та бізнесу в різних варіаціях (використовується переважно в країнах Азії) [6].

Висновки. Використання розробленого організаційно-економічного механізму стимулювання регіонального інфраструктурного розвитку забезпечить досягнення успіху та прискорить реалізацію на рівні регіону одного з пріоритетних напрямів – формування інфраструктурних мереж.

1. Варналій З. С. *Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку* : [монографія] / Варналій З. С., Мокій А. І., Новікова О. Ф. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

2. Гранберг А. Г. *Основы региональной экономики* : учебник для вузов /А. Г. Гранберг. – М. : ГУВШЭ, 2000. – 495 с.

3. Долишній М. І. *Регіональна політика на рубежі XX–XXI століть: нові пріоритети* : [монографія] / М. І. Долишній ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.

4. Качала Т. М. *Методологічні основи організації управління інтеграційними процесами в регіоні : [монографія] / Т. М. Качала, В. В. Кондратюк. – Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю. А., 2009. – 252 с.*
5. Минаков И. А. *Экономическая география и регионалистика / И. А. Минаков, С. К. Неуймин. – М. : Колос, 2008. – 264 с.*
6. Мохначев С. А. *Тенденции кластеризации в региональной хозяйственной системе / С. А. Мохначев, Е. С. Мохначева // Региональная экономика: теория и практика. – 2009. – № 8. – С. 49–52.*
7. Пчелинцев О. С. *Региональная экономика в системе устойчивого развития / О. С. Пчелинцев ; Ин-т народнохоз. прогнозир. РАН. – М. : Наука, 2004. – 258 с.*
8. *Развитие производственной сферы региона: теоретические и практические аспекты государственного регулирования / Н. Г. Чумаченко, Л. Г. Червова, Л. М. Кузьменко и др. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2007. – 367 с.*
9. *Регіонально-просторові економічні системи України: методологія і сучасна практика формування / Чернюк Л. Г., Фащевський М. І., Пена Т. В. та ін. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 387 с.*
10. *Friedmann J. Regional development policy / J. Friedmann– Boston: Mass. Inst. Techn, 1966. – 458 p.*